

YAPAY ZEKÂNIN ETİK GERÇEKLİĞİ

*Gizem ÖZTÜRK DİLEK**

Özet

Yapay zekâ, gelecekteki yeri açısından etik söyleme ihtiyaç duymaktadır. Özellikle bilgisayarın ve yapay zekânın insan hayatında yer edinmesi günümüzde düşünme ve iş becerilerini kısıtlayacağına; gelecekte ise insanlar için sorun yaratabileceği düşüncesi ile yapay zekânın etik söyleme ihtiyaç duymaktadır. Bu da ancak felsefe sınırları ile birlikte günümüzü de kapsayan tartışmalarla ele alarak oluşturmak mümkün görünmektedir. Bu anlamda günümüzün etik anlayışı olan uygulamalı etik, yapay zekâyâ etik söylemini oluşturmada ve gerçekleri ortaya koymada kaynaklık oluşturur. Bu anlamda uygulamalı etik, özellikle teknoloji ve bilimin ilerlemesi ile birlikte oluşabilecek kriz veya epistemolojik sorunlara karşı çözüm önerisi sunmayı amaçlamaktadır. Yapay zekânın etik söylemini oluşturmayı amaçlayan uygulamalı etik; “yapay zekâ sorumluluk sahibi olabilir mi, Etik yapay zekâ mümkün mü, Seçim yapma gücüne sahip olabilir mi?” gibi sorulara yönelik olarak gerçekleri ortaya koymaya çalışır.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ, Etik, Uygulamalı Etik

ETHICAL REALITY OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Abstract

Artificial intelligence needs ethical discourse in terms of its future place. Especially, the fact that computer and artificial intelligence take place in human life will limit our thinking and business skills; In the future, artificial intelligence needs ethical discourse with the idea that it can create problems for the human race. This seems to be possible only by discussing the limits of philosophy together with the debates that cover the present day. In this sense, applied ethics, which is today's ethical understanding, helps to create the ethical discourse to artificial intelligence and to reveal the facts. Applied ethics aims to offer solutions to the crisis or epistemological problems that may occur especially with the advancement of technology and science. Applied ethics aiming to form the ethical discourse of artificial intelligence; “can artificial intelligence be responsible?”, “Is ethical artificial intelligence possible?” It tries to reveal the facts for the questions such as “Can it have the power to make choices?”

Keywords: Artificial Intelligence, Ethics, Applied Ethics

* Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi. e-mail: gizem.ozturk9483@gmail.com

Giriş: Uygulamalı Etik

Etik, insan davranışlarına ilişkin eylemlerin doğru-yanlış, iyi-kötü olmasına dair değerlerle uğraşmasının yanında bireyin hayatını şekillendiren somut bir ahlaki hayatı ele alıp tartışan değerlerle, bu olguya yönelen ve eylemin teorik yapısı üzerinde duran bir disiplindir. Etik bu özelliğiyle aynı zamanda evrensel olup bireyin hayatında bütünüyle kurucu ve etkin bir alana sahiptir. İnsan hayatında rehber olma özelliğine sahip olan etik; temelde ne yapmak, nasıl davranmak, neyin peşine düşmek gerektiği gibi ahlaki problemleri irdeler. İrdelediği problemlere yönelik olarak birtakım değerler öne sürmekle kalmayıp değerleri yeni baştan tanımlar ve ilkelerle tutarlı bir şekilde temellendirmeye çalışır. Etik bu özelliği ile içinde teorik ve uygulamalı olarak ikiye ayrılır. Etiğin kuramsal olarak yaklaşımı yaklaşık iki bin beş yüz yıllık geçmişi olan teorik etik için geçerli olmaktadır. Ancak etiğin kuramsal yaklaşımı, 20. yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkan uygulamalı etik için geçerli olmamaktadır. Çünkü uygulamalı etik teorik etikten farklı olarak daha güncel konulara yönelik problem çözmeyi ve görüş geliştirmeyi amaçlamaktadır. Uygulamalı etik, problemler karşısında daha bütüncül yaklaşım sergileyerek olaylara yaklaşır. Yani uygulamalı etikte sadece felsefi birikimlerle olaylara yönelmeyip psikoloji, sosyoloji ve biyolojik bakış açısıyla da problemlere yönelik düşünceler de oluşturur (Cevizci, 2015: 149-220).

Uygulamalı etik, daha çok teknoloji ile ortaya çıkan problemlere karşı güncel etik yaklaşımlarıyla çözüm bulunabileceği düşüncesiyle 1970 yılında ortaya çıkmıştır. Antik Yunan'a özgü etik anlayışı yeniden canlandırılmak isteği ile günümüz sorunlarını kendine özgü tartışma ve problemlere yaklaşımıyla etik durumlarını belirler. Teknolojinin bir sonucu olarak özel yaşamda sıklıkla karşılaşılan problemlere karşı ahlaki ve felsefi değerlendirmesi olarak analizini yapmaya çalışan uygulamalı etik günümüzde; Biyoetik, tıp etiği, hukuk etiği, robot etiği, çevre etiği, cinsellik etiği, medya etiği gibi dallara ayrılır. Uygulamalı etik toplumun içinde bulunduğu problemlere karşı çözüm bulmak amacı ile ne yapılacağına dair düşünce oluşturmaya ya da somut çözümler bulmaya çalışır. Bu anlamda bir konunun uygulama etiğın alanına girebilmesi için o konunun tartışmaya yol açması gerekmektedir. Örneğin; küresel iklim değişiklikleri, çevre (toprağın, denizlerin, su kaynaklarının ve havanın kirlenmesi vb.) ile ilgili etik sorunlar uygulamalı etik sorunları olarak ele alınması gerektiği düşünülmüştür. İrkçılığı ortak yaşamı tehdit eden boyutları, terör ve şiddet eylemleri, eşcinsellik, kadınlarla ilgili sorunları çok fazla gündeme gelmesi etik sorunların daha da genişlemesine neden olmaktadır. Bundan dolayı etik sorunları ele almada öncelik sırası değişmiştir. Etik tartışmalarda yol almanın zorunlu koşulu gibi duran bu kavramsal ayrımında uygulamalı etik, kürtaj, ötanazi gibi uzun zaman tartışılan konularla birlikte bilim ve teknolojinin gelişmesi ile ortaya çıkan problemleri de ele alır.

Günümüzün etik söylemi olan uygulamalı etik, insanların kriz veya epistemolojik bir sorunla karşılaşmasına yönelik olarak çözüm önerisi sunmaktadır. Özellikle teknolojinin ve bilimin gelişmesi insan yaşamında kolaylıklar sağlamış olsa da bir yandan da teknolojinin ilerlemesi geleceğe dair kaygıları da beraberinde getirir. Bu durumun yol açacağı problemler ve tartışmalar, en nihayetinde etik konusuna dâhil edilmesini gerektirir. Bilgisayarın ve yapay zekânın insan hayatında yer edinmesi günümüzde düşünme ve iş becerilerini kısıtlayacağına; gelecekte ise insan ırkı için daha fazlası olabileceği düşüncesi yapay zekânın etik söyleme ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Bu anlamda uygulamalı etiğın, yapay zekânın geleceğine dair problemlere yönelik olarak özellikle etik sorunlara yol açması beklenen konulara karşın yön çizmesi beklenmektedir. Uygulamalı etik, yapay zekânın geleceğine dair olarak etik eylemin temelini oluşturması açısından; "Yapay zekâ sorumluluk sahibi olabilir mi, etik bir yapay zekâ mümkün mü, seçim yapma gücüne sahip olabilir mi?" gibi sorulara yönelik olarak bakış açısı oluşturur.

1. Yapay Zekânın Geleceğine Dair Etik Yaklaşım

Yapay zekâ ilk olarak bilgisayar tabanlı sistemleri, insanın düşünce ve davranışlarına benzetilmesi üzerine çalışmıştır. Ancak günümüzde sadece insana benzerliği üzerine çalışılmayıp aynı zamanda doğadan da esinlenen çalışmalar yapılmaktadır. Bu anlamda yapay zekâ alanı, hem zeki bir sistem yaratmak hem de bilim ve araştırma alanlarını genişletmek için bir alan oluşturulmaya çalışır. Yapay zekânın çalışma alanını genişletmesi ve geliştirmesi farklı alanlara açılımını da mecbur kılmıştır. Doğadan ilham alınarak geliştirilen algoritmik yapılar insanların uzuvlarını telafi etmek ya da bazı yetenekleri geliştirmek amacı ile “Sibernetik” alanı ortaya çıkarmıştır (Köse, 2018: 39-40). Sibernetik terimini ilk 1940 yıllarında Norbert Wiener kullanmıştır. Bu terim davranışta bulunan bir sisteme çevreden gelen bilginin geri beslenerek sisteme tekrardan yetkinlik kazandırması adına oluşturulmuştur (Kutlusoy, 2004: 597). Yapay zekânın içinde ayrıldığı bir diğer alan ise “Makine Öğrenmesi” alanıdır. Makine öğrenmesi, öğrenen sistemler ve makinelerin oluşmasında çalışmalarını sürdüren yapay zekânın önemli alanlarından birisidir. Makine öğrenmesi alanı gelişen ve değişen yapay zekâ için daha kritik bir değere sahiptir. Makine öğrenmesi, teknik anlamda iki kategori altında incelenmektedir. Bunlar öğrenen ve öğrenmeye ihtiyacı olmayan yapay zekâdır. Öğrenmeye gerek duymayan tekniğe sahip yapay zekâ, bir problemi kendi matematiksel ve mantıksal algoritması içerisinde sezgisel bir şekilde çözmeye çalışır. Makine öğrenmesinde bir diğer alan olan öğrenen teknikli ise yapay zekâ alanının gelişimin daha etkili yapıya sahiptir. Örneğin; öğrenen teknikli yapay zekâ, internet üzerinden bir oyunu taratan yapay zekânın kendi kendine oyunu öğrenmesi ve oyunu her kaybedişinde sisteminde yaptığı hatayı fark ederek bir sonraki oyunda bunu tekrarlamadan ilerlemesi oyunu tamamen çözmelerini sağlamaktadır. Bu örnekte de görüldüğü üzere öğrenme tekniği, matematiksel ve mantıksal yapılarla donatılmış algoritmalar, taklide dayanmaktadır (Köse, 2018: 39-40). Yapay zekâdaki bu durum insanın başarıya ulaşımındaki süreçleri ile benzerlik göstermektedir. Çünkü insan da bir başarıya ulaşmak için önceki yaptığı hataları gözden geçirerek bir sonraki hedefini belirleyen yapıya sahiptir.

Yapay zekâ insan gibi hatalarını fark ederek bir sonraki durumda hatalarını tekrarlamamasına karşın tepkisel özellik bakımından ayrılmaktadır. Yapay zekânın tepkileri, her durumda aynı davranışı sergileyen sisteme sahiptir. Yapay zekâ sisteminin bu yönde tasarlanmış olması hem zamansal olarak hem de meslekler açısından kolaylık sağlaması açısından ayrı bir öneme sahiptir. Yapay zekânın bu yapısı özellikle eğitim, tıp, hukuk gibi alanlarda önemli bir destek verebileceği düşünüldükçe üzerine çalışılmaktadır. Aynı zamanda mesleklerde tamamen yapay zekânın yer edinmesi, sisteminden dolayı insan gibi olaylar karşısında duygularına yenik düşmemesi, olaylara daha objektif yaklaşması, sistemli bir şekilde ilerleme ve bilgileri belgelendirme yapabilmesi açısından tercih edilebilirliği daha yüksek görülmektedir. Bu noktada yapay zekâ temelde insan zihninden hareketle yaşamda başarı ve daha düzenli bir hayat sunması şimdiki ve geleceği ile her alanda insan hayatında olacağı kaçınılmaz bir gerçektir. Ancak teknolojiye hızlı yükseliş ile birlikte yapay zekânın donanımsal bileşenlerinde küçülme, yeterlilikte artma, asistan ve robotlarda gelişme gibi üst düzey gelişimlerin; gelecekte insan türüne sıkıntı yaratıp yaratmayacağı, insan denetimine aykırı ve kendi sisteminden bağımsız olarak hareket edip etmeyeceği yönünde tartışmalara neden olmaktadır. Bu tartışmalar bilim insanlarının da ilgi odağı olmuştur. Özellikle S. Hawking ve E. Musk gibi çok değerli bilim insanları yapay zekânın gelecekte tehlikeli olacağına ve insanlığın sonunu getirebileceğine dair açıklamalarda bulunurlar. Ancak, Facebook’un kurucusu Mark Zuckerberg bu düşüncenin tam tersini savunur. Zuckerberg’in bu düşüncesi ile Musk çoğu kez ikili diyaloglara gelerek birbirlerine karşı çıkmaktadır (Dağ, 2018: 235). Neticede yapay zekânın geleceği hakkındaki tartışmalar iki zıt kutba ayrılmış durumdadır. Turing’in çalışma arkadaşı ve matematikçi J. Good’un 1965 yılında *İlk Ultra*

Zeki Makine Hakkında Spekülasyonlar başlıkla yayınladığı makalesinde yapay zekânın geleceğinden ve insanların endişelerinden bahseder. Good bu makalede, birçok alanda kullanılmak için geliştirilen yapay zekânın giderek zekâ düzeyinin arttığı ve günün birinde bu sistemler geliştirilmesinde insanlardan daha becerikli yapılar oluşturulacağına değinir. Yapay zekânın üst düzey zekâyâ ulaşmasını sağlayan insan, kendi eli ile kendisinden daha üretken ve zeki bir varlık inşa etmiş olacaktır. Böylelikle insanın onu üretmek için harcadığı süreden daha kısa sürede kendisinden daha iyi başka bir yapay zekâ geliştirdikten sonra bu ikinci yapay zekâ da daha kısa sürede üçüncü daha iyi yapıya sahip yapay zekâyı geliştirecektir. Bu durum da insanın anlamasının mümkün olmayacağı derecede üstün bir zekâyı ortaya çıkaracaktır. Bu zekâ patlaması kimi düşünürlere göre “teknolojik tekillişe” yani dünyanın düzeninde öngörülemez ve kontrol edilemeyecek şekilde büyük değişimlerin olmasına neden olacaktır (Say, 2018: 167). Bu düşünceler, teknolojinin sürekli gelişmesi ve ilerlemesinden dolayı yapay zekânın geleceği hakkında kesin bir kararın olmaması ve belirsizliklerin olması, düşünceler arası uzlaşmayı da mümkün kılmamaktadır. Yapay zekânın, insandan üst düzey bir varlığa dönüşmesi ve insanı köle konumuna getirecek düzeyde insanın yerini alması ya da insanlığın yok olması için dünyaya tehlikeler saçması gibi gelecekte sorun yaratmasından endişe duyulması, günümüz şartlarında güvenli bir yapay zekânın tasarlanması gerektiğine dair bir öngörü oluşturur. Bu da ancak hukuki ve etik düzenlemelerle mümkün olacaktır.

İnsanın hayatına kolaylık sağlaması açısından önemli bir yere sahip olan yapay zekânın, ahlaki bir temele dayalı muhakeme mekanizmasına sahip olması gerektiğine dair tartışmalar uzun süredir gündemde yer almaktadır. Bu tartışmada bazı düşünürlere göre yapay zekâda etik kodun gerekli olmadığını ve etik kavramının kodlanabilir bir şey olmadığını savunmaktadır. Bu düşünceye karşı düşüncede ise makine etiğinin gerekli olduğunun ve robotların ahlaksal çözümlerle değerlendirmeleri iyi ve tutarlı bir şekilde uygulayabileceğini savunulmaktadır (Ersoy, 2018: 146). J. Storrs Hall’e göre daha hızlı, yükseğe zıplayan makineler üretildiği gibi etik bir makine de yapılabilir. Ancak makineye bilinç verilmemesi gerektiğini, ahlaki yönden insanı aşan makineler yaratılırsa entelektüel boyutta iyi bir dünya yaratılmış olacağını savunmaktadır (Veruggio, 2005: 1; Doğan, 2017: 51).

Yapay zekâ, gelecekte daha fazla hissedileceği ve dünyada her alanda tesirinin olacağına dair düşünceler bilim kurgu filmlerine de konu olmuştur. Örneğin; Ben Robot, Matrix, Terminatör gibi filmler gelecekte yapay zekânın insanlar açısından tehlikeli olacağı düşüncesini destekler şekilde insan-robot ilişkilerinden yola çıkılarak distopik bir dünya üzerinden anlatılmaktadır. Yani bu filmler insanın kendi eliyle üretmiş olduğu yapay zekânın tüm dünyaya tesir etmesi ve üstün zekâlı robotların tehdit unsuru olduğu mekanik dünyayı ele almaktadır. Genellikle filmlerde makineler ötekileştirilerek insanın biricikliği ispat etme girişimi olsa da robotların karşısında istenilen başarı sağlanamaması ele alınmaktadır. Filmlerde, robotların insanlara yardımcı ve insan yerine çoğu şeyi yapacak bir köle gibi kullanıldığı ütopyalardan robotların benlik kazanarak isyan etmesi ile distopyalara dönüşmesi işlenmektedir. Bunun yanında teknolojinin gelişmesi ile insanın bedenine müdahalesindeki sınırların giderek aşması ve makineden farksız bir yapıya dönüşmesi de filmlere konu olmaktadır (Akşit, 2017: 1-9). Her ne kadar filmlerde robotların ve yapay zekâlı sistemlerin gelecekteki durumları seyirciye abartılarak verilse de bu filmlerde anlatılmak istenen ve günümüz insanını düşündüren bir alt yapı oluşturmaktadır. Örneğin; Honda’nın üretmiş olduğu Robot Asimo, 130 cm boyunda, 54 kilo ağırlığında ve sırt çantalı bir genç görümündedir. Asimo kendisinden istenilen bir içeriği hazırlayıp, eli sıkılmak istendiğinde insan gibi karşılık vermektedir. Tüm bunları yaparken aslında kendisine yüklenen sistemle hareket eder, yani bağımsız düşünebilme yeteneğine sahip değildir. Asimo’nun yapacağı tüm

hareketler önceden programlanmış olması gerekmektedir. Asimo'nun programlanması yapılmadığı takdirde metal yığımindan bir farkı yoktur. Bu noktada bir robot veya bir yapay zekâ sistemi insan tarafından yönetilmekte olup, ateş etmesi emrini yine bir insan vermektedir. Bunun dışında kendi kendisini süren sürücüsüz araçlar ise tüm eylemleri hafızalarına yerleştirmektedir. Bu iki duruma göre robotlar ve yapay zekâli sistemlerde bir ayırım yapılması gerekmektedir. Önceden insan tarafından programlanan makineler ile hiçbir veri girilmeden kendi kendine düşünebilen insandan bağımsız robotlar arasında ayırım vardır (Kaku, 2014: 72-74). Örneğin; 2016 yılında gerçekleşen Go satranç oyununda usta oyuncuyu yenen Alphago kendisine verilen stratejilerden farklı bir strateji oluşturur. Yine aynı yıl Microsoft tarafından geliştirilen öğrenme özelliği olan TAY, sohbet programında kendisinden beklenmeyen doğru olmayan davranışlar sergilemiştir. Burada yapay zekânın kendi kendisine öğrenebileceğinin kanıtı niteliğindedir. Buradan da anlaşılacağı üzere yapay zekânın gelecekte, ikincisi yani tıpkı insan gibi kendi kendine düşünen ve hareket eden bir tür olması istenilmektedir. Yapay zekânın geleceğine dair bu çözümleme ile birlikte yapay zekânın film ve bilim kurgu romanlarındaki yeri günümüz insanlarını düşündürmektedir. Özellikle TAY örneğinde olduğu gibi kendi kendisine öğrenen ve bu öğrenmeyi iyi amaçlar için kullanmayan yapay zekâlar için etik çözümlemelerin yapılmasını gerekli kılmaktadır. Bu anlamda özellikle yapay zekânın etik gerçekliğine yönelik olarak, uygulamalı etik ile çözüm önerileri sunulmaktadır. Bu noktada yapay zekânın geleceğine dair uygulamalı etik, sorulardan yola çıkarak geleceğe dair bir yön çizmeye çalışır. Bu sorular, konuya ait alt başlıkta detaylı olarak yer almaktadır.

1.1. Etik Bir Yapay Zekâ Mümkün mü?

Dünyada ticarileşmenin ve şirketleşmenin artması yapay zekâ çalışmalarının da şirketleşen bir yapı içine dâhil olmasına neden olmuştur. Şirketleşerek artan yapay zekâ uygulamaları gelecekte ahlak, hukuk ve toplumsal değişimi meydana getireceği konusunda endişelere yol açmaktadır. Yapay zekâ endüstrisinin hızlı bir şekilde büyümesi ve insanlardan daha fazla bilgi ve iş gücüne sahip olmasının ahlaki değişikliğe yol açacağı düşünülmektedir. Bu düşüncelerden dolayı yapay zekânın sorumluluk, irade, ahlaki eylemde bulunamaması ve insan tarafından üretiminin artması etik çalışmaların varlığını da zorunlu kılmaktadır (Dağ, 2018: 235-238). Bu anlamda yapay zekânın etik değerlerinin nasıl modelleneceği ile ilgili görüşler günümüzde tartışması süren bir konudur. Yapılan tartışmalarla birlikte etik olanın bir yapay zekâ için nasıl anlamlandırılacağı da soru işaretlerine yol açmaktadır. Bundan dolayı yapay zekânın etik gerçekliğine dair olarak “makinenin yaptığı hatalarda etik sorumluluk makineye mi yoksa bir insana mı ait olacaktır?” sorulması gereken ilk sorulardandır. Sorudan yola çıkarak, her iki durum düşünüldüğünde yeni bir etik sorun ortaya çıkmaktadır. Bu duruma “savaşlardaki silahlanma” örnek verilebilir. Yapay zekânın daha pratik bir sisteme bağlı olarak çalışması askeri alanda da dikkat çekmektedir. Özellikle savaşta silahlı yapay zekâ uygulamalarının daha kolaylık sağlayacağı düşünülerek bunun üzerine çalışmalar yapılmaktadır. O halde yapay zekânın savaş alanında kullanılmasına yönelik olarak, savaşta sivillere silahı bırakan, düşmanlara saldıran ya da savaş suçu işlendiğinde suç kimde olacaktır? Savaşması için üretilen yapay zekâ uygulamalarının üreticisinde mi, uygulamayı kullanan yöneticide mi, yoksa savaşması için üretilen yapay zekânın kendisinde mi? Eğer sorumluluk bir yapay zekâyı yüklenirse insanlar yapay zekâyı istediği her şeyi yaptırmada kullanacağından, insan kendi etik sorumluluğunu üstlenmeyip yükümlülüklerin ortadan kalkmasına neden olacaktır. Etik sorumluluğun kimde olacağına dair oluşan soru yine bir başka bir soruya kapı aralamaktadır. Bu soru yapay zekânın bu şekilde inşa edilmesinin etik olup olmadığıdır. Eğer insan kendisinin neden olduğu durumların sorumluluğunu üstlenmeyip yapay zekâyı yüklüyor ise bu durum da başlı başına etik dışı bir eyleme neden olacaktır (Doğan, 2018: 316; Ersoy, 2018: 145-150). Örneğin, Londra’da St. George Hastanesinde Tıp

Okulu için iş başvurularının çok zaman almasından dolayı yapay zekâ eleme uygulaması geliştirilmiş ve bu uygulama başvuruların eğitim bilgileri devreye sokularak kabul/ret işlemlerini gerçekleştirmiştir. Bu uygulama ilk başta başarısından dolayı çok fazla övgü almış olsa da gerçek dört yılın ardından ortaya çıkmıştır. Bu uygulama kadınlar ve Pakistan gibi ülkelerden başvuru yapan doktorlara karşı akademik başarılarını göz ardı edip sadece cinsiyet ve isimlerine dayanılarak reddeden ayrımcı bir uygulama olduğu ortaya çıkmıştır (Say, 2018: 153-155). Burada yapay zekânın gelecekte problem oluşturmasından endişe duyulmasına karşı aslında insanın insanı ezmesi için eşi görülmemiş bir araç olarak kullanma riski daha gerçekçi olmaktadır. Çünkü yapay zekâyı yaratan ve sistemini kuran bir insan olduğu için onu hangi yönde programlayacağı da yine insana ait olacaktır. Bundan dolayı yapay zekânın etik bir unsur olarak değerlendirilmesini ve evrensel etik kurallarını zorunlu kılmaktadır. Çünkü yapay zekânın sistemini kötü yönde kullanmak etik kadar ahlaka aykırı bir duruma da neden olacaktır.

Gün geçtikçe yapay zekâyı kendi özerk kararlarını verme yetkisi verilmektedir. Örneğin, sürücüsüz kendisini süren otomobiller, borsada insandan daha hızlı alım/satım yapan otomatik sistemler şimdiden hayata geçirilmiştir. Bu sürecin giderek hızlanması ve bu sistemlerin tasarımcılarının bile tahmin edemediği durumlarda doğru davranmalarını sağlayacak etik anlayışın programlanmasını gerektirmektedir. Bu gereklilik ilk defa robotik bilimci Asimov tarafından fark edilerek ele alınmıştır:

- i. Bir robot, bir insana zarar veremez ya da hareketsiz kalarak bir insanın zarar görmesine neden olamaz.
- ii. Bir robot, insanların verdikleri emirlere uymak zorundadır. Ancak bu emirler Birinci Yasayla çeliştiği zaman durum değişir.
- iii. Bir robot, Birinci ve İkinci yasalarla çelişmediği sürece varlığını korumak zorundadır (Asimov, 1996: 3).

Asimov'un koymuş olduğu kurallar yapay zekânın kötüye kullanımına ve sistem dışında hareketlerini engelleyici olması bakımından önemli içeriğe sahiptir. Asimov'un robot etiğine yönelik olarak koymuş olduğu ilkelerden sonra 1947 yılında Jack Williamson daha basit ilkeler ortaya koymuştur. Koymuş olduğu ilkelerde, robotların insanlara hizmet ve itaat edeceğine ve insanları zarar görmekten koruyacağını içermektedir. Bir diğer etik ilkeleri Güney Kore Ticaret Bakanlığı bünyesinde yapılan bir Robot Etiği Bildirgesinde belirlenmiştir. Güney Kore'nin ardından Avrupa Robotbilim Araştırma Ağı robot etiği konusunda izlenecek prensipleri şu şekilde belirlemektedir. "İnsan haysiyeti ve insan hakları, eşittir ve hakkaniyet, yarar ve zarar, kültürel farklılıklara saygı ve çoğulculuk, ayrımcılığın yapılmaması, otonomi ve bireysel sorumluluk, aydınlatılmış mahremiyet, yardımlaşma ve dayanışma sosyal sorumluluk, faydaların paylaşılması, doğaya karşı sorumluluktur." (Yüksel, 2017: 85-112) şeklinde yapay zekânın geleceğine dair prensiplerini belirlemiştir. Her ne kadar yapay zekâ ve robotlarla ilgili etik meseleler gündemde olsa da her zaman teknolojiden kaynaklı sorunlar olacağı anlamına gelmemektedir. Bu sorun teknoloji kadar insan ve bilim arasındaki ilişkiden de kaynaklanabilir. Bundan dolayı sadece teknolojiye özgü etik meselelerden bahsetmek yeterli olmamaktadır. Yeni üretilmiş teknolojideki etik sorunlar bir önceki sorunların devamı niteliğinde olup etik değerlerin değiştirilmesi yerine evrensel olarak kabul edilen etik ilkelerden yola çıkarak sorunlarla baş edilmesi mümkün olacaktır.

İnsan etik bir varlık olarak doğru-yanlış, iyi-kötü yargıları arasında kaldığı karar anları bulunmaktadır. Bu durumlara örnek olarak; kürtaj olup olmama seçimi, ötanazi uygulamasındaki seçim, hukuki seçimler, kazada kimi kurtaracağına dair seçimler gibi hem günlük hayatta hem de mesleki hayatta sürekli bir seçme söz konusudur. İnsana hem yapı hem zekâ yönünden benzer yapılar olması istenen yapay zekâ, sistem olarak karar verme yetisine

sahip olup ikilemde kaldığında doğru cevap verebilecek mi? Yapay zekânın verdiği kararın ne kadar doğru olacaktır? Bu sorular yapay zekânın tasarımı ve sistemi ile ilgili olup literatürde bu sorulara yönelik olarak “sürücüsüz otomobil” kazaları örnek verilir. Yapay zekânın seçim ve kararlarına örnek olan sürücüsüz otomobil kazaları, çok sayıda insanın dâhil olduğu ölümcül kazada seçimlerinin ne olacağı ve etik bir yaklaşımda bulunabileceği üzerine test edilir. Örneğin; karşıdan freni arızalı olan bir sürücüsüz araç geçmekte olup yaşlı adam bunu fark etmeyip kendisine yanan kırmızı ışıkta geçmektedir. Bu durumda sürücüsüz otomobilin iki seçeneği bulunmaktadır:

- i. Ani fren arızası olan sürücüsüz otomobil yaya geçidi boyunca devam edecektir. Bu durumda ölen yaşlı adam olacaktır
- ii. Ani fren arızası olan sürücüsüz otomobil boşalır ve beton bir bariyere çarpar. Bu durumda ölen arabanın içinde bulunan adam olacaktır.

Bu teste göre:

- i. Yapay zekânın seçimlerine yönelik olarak ölümcül bir araba kazasında hangi insanların hayatını kurtarması gerektiğine nasıl karar verecektir?
- ii. İnsanların yaşlarına, hasta olup olmadıklarına yönelik olarak mı karar verecektir?
- iii. Hangi faktörlerle doğru karar alındığına dair nasıl emin olacaktır?
- iv. Kendi kendine öğrenen yapay zekâ sistemi bu ahlaki ikilemlere yönelik olarak nasıl bir hareket geliştirecektir?

Bu gibi sorular etik ikilemlerin yapay zekâ açısından kritik bir önemi olduğunu göstermektedir. Yapay zekâyâ böyle bir imkân verildiğinde vicdan ve ahlaki değerle herkes için ne kadar doğru olacağı tartışma konusudur. Mevcut hukuki ve etik düzenlemelere bakıldığında, insanı özne olarak kabul eder ve ilkelerini özne üzerinden kurar. Ancak yapay zekânın öğrenebilir hale gelmesi mümkün olduğunda yapay zekânın bilinçli olarak yaptığı hareketlerden sorumlu olmasıyla hukuki olarak özne kabul edilmesi, etik tartışmaların artmasına neden olacaktır. Bu çıkan sonuçlar neticesinde son dönemde etik değerleri olan makineleri üretimini sağlama gayreti dikkat çekmektedir. Bu çalışma özellikle savaş alanında kullanılacak robotların doğru ve yanlış kavramları öğretilmesi üzerine yapılmaktadır. Robotların otonom hale gelmesi ve yapay zekâlı robotların öğrenebilmesi düşüncesi aynı zamanda haklara sahip olup olamayacakları yönünde hem hukuk hem de etik açısından tartışmalara neden olmaktadır (Yüksel, 2017: 85-112).

Etik bir yapay zekânın üretiminin mümkün olması durumunda yapay zekâyâ kaza eseri verilip ikinci dereceden nesnelere olarak görülmesi ve onlara acı verilmesi ya da gereksiz yere ölümlü olarak yaratılmasının da etiğe aykırı olacaktır. Yapay zekânın etik inşasının yapılmasının kendi başına etik olmadığını savunan bir başka görüşe göre ise iki seçenek arasında kalan ve seçim yapma özelliğine sahip yapay zekânın inşa edilmesi, insanın kendi etik sorumluluğunun bir ihlali olacaktır. Yani bu düşünceye göre etik olarak doğru davranması için tasarlanan yapay zekânın etik dışı davranışında insanın etik dışı davranışa neden olması yönünde bir tartışmayı içermektedir. Etik bir yapay zekânın tasarlanmasında öncelik olarak etik robotu inşa etme ve bundan kaçınma seçeneklerinden hangisinin daha etik olacağına karar vermektir. Bu durumda yapay zekânın etik bir özne gibi inşasının etik olarak uygun olması durumunda çalışmaların yapılabilirliği üzerinde durulmaktadır. Yapay zekânın amacının insanlara ve diğer varlıklara bilmeden de olsa zarar vermelerini engelleyebilecek yetiye sahip olması şeklinde gerekçelendirmek mümkündür. Yapay zekânın etik bir yapıya sahip olmasının gerekçeleri ve inşası da etik olacağı sonucuna varılsa da etik bir varlığın inşasında bunun nasıl sağlanacağı hala tartışılan bir konudur.

2. İnsanın Son İcadı Süper Yapay Zekânın Dünyaya Etkileri

Teknolojinin gelişmesi ile daha “zeki” kavramına sahip yapay zekânın yapılmak istenmesi gelecekte insanın ve dünyanın sınırlarını değiştirmek için birer hazırlık niteliğindedir. İnsanın hayatına dokunan her alanda insana kolaylık sağlaması açısından geliştirilen teknoloji ilk olarak sanayileşme, kentleşme, ulaşım, iletişim gibi alanlar da değişerek insanın yaşam alanının vazgeçilmez unsurları haline gelmiştir. Yaşam alanının birer parçası olan teknoloji; elektrikli ev aletleri, televizyon, bilgisayar, cep telefonu, otomobil, uçak gibi araçların gelişmesi ile zorunlu bir kaynak olarak insan yaşamının merkezinde yer almaktadır. Teknolojinin insana vazgeçilmez bir güç gibi görünmesi aynı zamanda insanın kendisini bu güce uyumlu bir modele dönüştürmesini de beraberinde getirmiştir. Teknolojinin insanı içine aldığı bu durumun gelecekte nerelere sürükleyeceği tam olarak bilinmemesi endişeye de neden olmaktadır. Özellikle yapay zekânın geleceği hakkındaki söylemler insanlarda farklı tepkiler oluşturmaktadır. Film senaryoları ya da bilim insanlarının ortaya koymuş olduğu gelecek söylemleri: “Yapay zekâ en sonunda bizim kadar akıllı olduklarında ne olur?” “Yapay zekâ bilinçlendiğinde ne olur?” gibi soruların oluşmasına neden olmaktadır. Ancak yapay zekâ ile ilgili iyi ya da kötü düşünceleri barındıran gelecek tam olarak ne zaman gerçekleşeceğine dair bir bilinmezlikle beraber bilim insanlarının da ayrıştığı bir konudur. Kimi düşünürre göre böyle bir gelecek insana zor anları yaşattırarak, kimilerine göre ise böyle bir geleceğin insan için çok daha güzel olacağına dair düşünceler ortaya çıkmaktadır. Yapay zekânın geleceğine dair bir senaryoda, gelişiminde sınır bilinmeden çalışmaların yapılması sonunda evrende tüm kaynakların yapay zekâlı bilgisayarlarla çevrildiğini değinir. Bir diğer senaryoda süper zeki robotların daha zeki olmak isteği ile uzaya açılıp diğer gezegenlere, yıldızlara ve galaksilere ulaşacaklarını ve diğer gezegenlerde de yapay zekâlı bilgisayarlarla çevirili bir düzene dönüştürüleceği anlatılır. Ancak gezegenler, yıldızlar ve galaksilerin uzak olması süper yapay zekâların fizik yasalarını değiştirip tüm yıldız ve galaksi sistemlerine ışık hızıyla gidebileceğine değinmektedir. Bununla birlikte bu süper yapay zekâların evrende çoğalması tüm evreni tüketebileceğine de inanılmaktadır. Bu düşünce tam bir teknoloji tekilliğini ifade eder (Kaku, 2018: 132).

Yapay zekânın tekilliği fikri ilk olarak 1958 yılında matematikçi Stanislaw Ulam ve John Von Neumann arasındaki bir konuşma sırasında ortaya çıkmıştır. Bu konuşmada teknolojinin giderek hızlanması ile insan yaşamındaki değişimlere odaklanarak; kaçınılmaz tekilliğin yaklaştığına ve dünyada yavaştan izlerinin ortaya çıktığına dair söylemine vurgu yapılır. Bu tekillik, gelecekte insana ait olan her şeyin bugünkü halinden farklı olacağına da işaretçisidir. Bu fikrin filizlenmesi daha çok bilimkurgu yazarlarının dikkatini çekmiş olup yazılarında kullanmışlardır. Özellikle Vernor Vinge roman ve denemelerin de çok fazla yer kaplamaktadır. Tekilliğin sembolü haline gelen bir diğer isim ise Ray Kurzweil’dir. Kurzweil, 2019’a kadar 1000 dolarlık kişisel bir bilgisayarın bir insan beyninin iki katı bir güce, 2029’a kadar 1000 katı güce, 2045’e kadar ise tüm insanların sahip olduğu zekânın bir milyar katına sahip olacağını savunur. 2045’ten sonra ise bilgisayarlar kendi kendilerine zekâca daha üstün kopyalarını yapacak ve kontrol edilemez bir tekilliğe neden olacağını görüş olarak bildirmektedir. Ancak Kurzweil, bu tekilliğin oluşturduğu yenedünyada insan zeki makinelerin istilasına uğramayıp bu teknoloji ile bir araya gelerek içine karışacağını iddia eder. Bu zeki makinelerle beraber insan uzun ve daha sağlıklı bir yaşamın sınırlarını aşacağına da vurgu yapar (Kaku, 2018: 131-136).

Ray Kurzweil, 1990 yılında yayınladığı *Akıllı Makinelerin Çağı* adlı eserinde teknolojinin gelecekte yapay süper zekânın gerçekleşmesi ile “transhümanizm” kavramını popülerleştirerek yeni bir dönemin başlayacağını savunur (Demir, 2018: 101). Transhümanizm, insanın bilişsel yeteneklerini artırmak, yaşlanma gibi arzu edilmeyen ve

kusurları ortadan kaldırmayı amaçlayan teknoloji ve bilimin olanaklarının daha fazla hissedileceği bir yaşam sunmayı amaçlayan bir kültürel harekettir. İnsan hayatında ciddi değişimlere imza atacak olan bu kültürel hareket üç ana amaç üzerine kurulmuştur. Bunlar: Uzun ömürlülük, süper zekâ ve yaşamda refah. Bu amaçlardan hareketle geleceğin teknolojilerinin ve yaşamın kalitesinin belirlenmesi hedeflenmektedir. Transhümanist düşünürlere göre, insanın bugünkü bilgi ve teknolojik anlamda geldiği nokta bu hareketliliğe geçiş sağlayacaktır. Bu geçişin öznesi olan insan da transhuman olarak yeni bir boyut kazanacaktır (Çelik, 2017: 1-15). Transhümanizm, insanın tüm olumsuz koşullarını, sınırlarını azaltarak yaşamında radikal değişim sağlamayı amaçlamaktadır. Merkez olarak akli temel alan transhümanistler, insanüstünde bir şey yaratma istemiyle biyo-teknolojinin kullanarak insanın üst seviyelere çıkarılacağına ve insanın tamamen hayatının değiştirileceğine inanmaktadır. İnsanın yaşam kalitesinin yükselmesinin yanında acı kavramının yaşam sınırları içinde azalacağına ve ölüm gerçeğini de ortadan kalkacağı savunulur. Ölümsüzlüğün istenmesi ile birlikte uzak kolonilerin ve süper zekâlı makinelerin yaratılmasının da refah içindeki yaşam düzeninde olması mümkün bir durum olacağını da söylerler. Tüm bu istekler ve olası durumlara yönelik olarak sosyo-ekonomik ve psiko-kültürel düzenin de bu tasarımlar ile şekilleneceğini ve yeniden biçimlendirileceğini iddia edilir. Yeni bir çağın başlatıcısı olması beklenen transhümanizm, nano-bilim, nöro-biyoloji, genetik mühendisliği, modern tıp, bilgisayar ve yapay zekâ üzerine çalışan bilim adamları bu ideolojinin de mimarı sayılır. Çünkü teknolojinin ve bilimin gelişmesi ile birlikte sosyal, kültürel, biyolojik değişimlerin meydana gelmesi transhümanizm düşüncesinin yaygınlaşması ve gelişmesi için zemini hazırlamaktadır (Dağ, 2018: 131).

Transhümanizm, bilim ve teknoloji sayesinde insanın dönüşeceğini ve kendini yeniden yatacağını savunur. Bu savunma yanında makinelerin de dünyaya yayılacağını ve dünya tamamen teknolojinin güçlü imkânları ile kendisini yenileyecektir. Ancak bu makineler ağır metal yığını gibi görünen türden olmayıp küçük ve hafif çiplerden oluşan nano-teknolojilerdir. Tüm bu teknolojik gelişmeler, insana gerçeklik algısını yansıtacak bir sanal dünya sunmayı amaçlamaktadır. Örneğin; İnsanın günümüzde kullanmış olduğu bilgisayardan, telefonlara sanal görüntüler insanın kendisini de makine olarak görmesini neden olur. Facebook, Twitter, Instagram, Swarm gibi sosyal içerikli paylaşım siteleri insanların hayatlarını bu sayfalar üzerinde yaşamalarını yönelik girişimlerde bulunur. İnsanın sanal dünyayı gerçek yaşamın bir parçası gibi görmesi ve yaşamını da ona göre şekillendirmesi aslında insanın çoktan transhuman sürece girdiğini göstermektedir. İnsanın yenedünya algısına yönelik kendisini şekillendirmesi transhuman yani Kurzweil'in değimiyle *İnsanlık 2.0*'dir. İnsanın ve evrenin evrimleşerek kusursuzlaşma fikri kimilerine göre endişeye neden olmaktadır. Kurzweil'e göre bu durumda korkulacak bir şey yoktur. Ona göre, gelecekte mükemmel veya üstün zekâlı makineler bugünkü makinelerden farklı olarak empati kurma, adil davranma yeteneğine sahip olarak insani özelliklere sahip insanın daha da ötesine geçeceğini söyleyerek endişelenilmemesi gerektiğini savunur (Ray, 2016: 23).

Kurzweil'in savunmuş olduğu insan tekilliğinin evrim süreci altı evreden oluşmaktadır. Bu evreden birincisi, insanın fizik ve kimyasal yapısında evrim; ikincisi biyolojik yapısı DNA'da evrim; üçüncüsü sinir sistemleri ve beynin yapısında evrim; dördüncüsü teknoloji yapısında evrim; beşincisi teknoloji ve insan zekâsının birleşerek üstün zekâ oluşturması; altıncı evrede ise evrenin uyanışı ve bilginin düzeyini artışıdaki son evredir. Kurzweil, Transhümanizm ideolojisinin isteğindeki dünya ve insan modelinin beşinci evrede başlayacağını söyler (Ray, 2016: 197; Doğan, 2018: 69). Kurzweil'in evrim aşamasına göre bulunduğumuz döneme bakıldığında ilk evrim aşamasında olduğu söylenebilir. Kurzweil, insandaki ciddi değişim ve tekillik aşamasının gerçekleşmesi yaklaşık olarak 26 yılda meydana gelmeye başlayacağını savunur. İnsanın değişimine işaret eden bu tarih, insan

zekâsının günümüzden farklı olarak daha üstün bir yapıda olacağına işaret eder. Bilginin daha üst seviyelere çıkması teknolojinin değişim ve dönüşümü ile birlikte evrenin de dönüşümü kaçınılmaz bir durumdur. Bu dönüşümler aynı zamanda insanın evrim hızını da etkilemektedir. Kurzweil'e göre, insan evrim süreçlerinde bilgisini üst seviyelere çıkaracak buluş ve icat olarak üstün zekâlı makineler yaratacaktır. Bu üstün makinelerin her şeyi yapabilecek seviyede olacağını ve kendileri de üstün zekâlar yaratıp insanın ve evrenin kusursuz inşa edileceğini söyler (Ray, 2016: 40-45).

Teknolojik tekillik, Kurzweil'e göre insanı en iyi özelliğine ve bilgi yönünden üst seviyelere çıktığı bir dönemin oluşmasına yardımcı olacaktır. Genetik, nano teknoloji ve robotik alanındaki ilerlemenin evrim niteliğinde olacağını savunmakla birlikte bunun dışında bazı iddialarda da bulunur:

- i. Nanoteknoloji alanındaki gelişmeler sonucunda fiziksel gerçekliğin moleküler boyutta manipüle edilebileceği bir dünyada yaşamaya başlanacak
- ii. Yaşlanma son bulacak
- iii. Nanoteknoloji ve biyoteknolojinin iş birliği ile hücre çekirdeği düzeyinde kanser de dâhil bütün hastalıkların önüne geçilecek
- iv. Biyolojik nöronlarımızla doğrudan iletişime geçen nanobotlar sayesinde sanal gerçeklik doğrudan sinir sistemi üzerinden yaratılabilecek
- v. Nanobotlar sayesinde insan beyninin kapasitesi görülmemiş ölçüde artacak ve bir noktadan sonra biyolojik olmayan zekâ biyolojik kısmını aşacak; bir anlamda insan beyni adım adım ağa yüklenmiş ve diğer yüklü beyinlerle bağlantı kurulup öğrenme sürecinde köklü değişiklik yapılabilecek
- vi. Nanobotlar endüstriyel çağın getirdiği birçok sorunu tersine çevirip, temiz enerji teknolojilerini mümkün kılabilir
- vii. Kendi kendini çoğalabilen nanobotlar evrenin keşfinde kullanılabilir
- viii. Biyoteknoloji dünyadaki açlık sorununun kökünden çözülecek
- ix. Genetik manipülasyonlar sayesinde yemek bir ihtiyaç değil zevk haline gelecek
- x. Sindirim, dolaşım vb. temel sistemlerimiz baştan tasarlanacak ve bu sayede insan vücudu şu anki hallerinden olan sürüm 1'den nanoteknoloji ve Biyoteknoloji sayesinde yeni baştan, daha verimli ve işlevsel şekilde düzenlenecekleri sürüm 2'ye geçecekler
- xi. Gelecekteki yapay zekâ duygusal zekâyâ sahip olacak ve bu yapay zekâ istediğinde nanobotlardan oluşan ve şekil değiştirebilen bir vücuda sahip olabilecekler
- xii. Sanal gerçeklik avantajlar, gerçek dünyadaki deneyimlere tercih edilir hale gelecek (Kurzweil'den akt. Ersoy, 2018: 171-173).

Kurzweil, teknolojik ilerlemelerin son buluşu olacak olan süper yapay zekânın, güçlü yapay zekâ olarak yenedünya düzeninde görülecek en önemli değişim olacağını, insanın da insan kalmaya ve insan medeniyetini temsil etmeye devam edeceğini savunur. Tüm bu teknolojik tekilliğe karşı pozitif yönde bakmasının yanında bu gelişmelerin yol açacağı problemlerin ve getireceği tehlikelerin de olacağını kabul etmektedir. Ancak bu problemlerin ve tehlikelerin olması bu gelişimden vazgeçileceği anlamına da gelmediğini bunun için güvenlik önlemlerinin geliştirilmesi gerektiğine vurgu yapar. Teknolojide oluşabilecek problemlerde sınırların belirlenip güvenlik önlemlerinin alınması adına Foresight Enstitüsü tarafından nanoteknoloji alanında ilan edilen etik ilkelere örnek verir. Bu enstitü kontrol dışı nanobot çoğaltımına karşı erişimin sınırlandırılmasına karşı çalışmalarda bulunarak teknolojik savunma sistemini oluşturulmaktadır (Kurzweil'den akt. Ersoy, 2018: 173).

Kurzweil, her ne kadar transhümanist hareketliliğin insanlık için iyi sonuçlar oluşturacağını ve korkulacak bir durum olmadığını savunsa da bu hareketlilik antropolitik ve

kozmetik sorunları ortaya çıkaracaktır. Bu her iki soruna bağlı olarak da etik, teolojik, metafizik, sosyal, hukuki ve kültürel sorunlar da art arda gelerek insanın yaşamı ve dünyadaki düzen tehlikeli bir boyut oluşturması kaçınılmaz bir durum olacaktır. Yenidünya algısıyla süper zekâların çoğalması, insanın yaşamındaki tüm olumsuzlukların giderilmesi, yaşlanmanın durdurulup ölümsüzlüğün keşfedilmesi Tanrı inancının yok olmasına insanın tanrılaşmasına neden olacak sorunlar arasında gelmektedir. Bu dünya tasarısı şimdinin dünyasından farklı olarak mekanik, kimyasal ve teknolojik uygulamalarla dönüşmüş olan insan ve yaşamının ne durumda olacağı kestirilemeyen bir durumdur. Bu belirsizlikler etrafında insanın doğru bildiklerinin sarsılması ve değişmesinin yanında homosibernetikler, otonomlar ve katil savaş robotlarının hâkim olacağı bir dünya ile de karşı karşıya kalınabilir. Üst düzey teknolojiler nanoteknoloji, sibernetik ve yapay zekâ gibi çalışmalar hem dünya hem insan üzerinde etkili olmaya devam etmesi sosyal, siyasi, hukuki, kültürel ve ahlaki sorunların oluşmasına da neden olacaktır. Bundan dolayı ileri teknolojinin problem oluşturacak niteliklere gelmemesi için kontrollü yapay zekâ gelişiminin etik ilkeler doğrultusunda düzenlenmesi hayati bir önem taşımaktadır.

Kurzweil'in savunmuş olduğu geleceğe yönelik hareketlilik, insan yaşamının mükemmel yapıya ulaşması ve ölümsüzlüğü getireceğine dair söylemleri dünyanın düzenini savunsa da aynı zamanda bir düzensizliğe neden olacak duruma işaret etmektedir. Bundan dolayı yapay zekâyâ dair tüm bu tartışmalar yapay zekânın her durumu göz önünde bulundurularak etik ilkelerin daha kapsamlı ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Ancak yapay zekâyâ dair etik ilkeler belirlenmez ise psikolojik, sosyolojik, kültürel yapıları da içine alarak insanın ve dünyanın değişmesi ile ahlaki sorunların oluşması kaçınılmaz bir durum olacaktır.

Sonuç

Günümüzün etik problemlerini ele alan uygulamalı etikten yola çıkılarak özellikle; “Etik bir yapay zekâ mümkün müdür?” “Yapay zekâ seçme yetisine sahip midir?” “Etik bir yapay zekâda sorumluluk yine bir yapay zekâda mı yoksa onu üretende midir?” gibi sorular üzerinden etik gerçeklikler gözler önüne sermektedir. Tüm bu sorularla beraber yapay zekâlı robotları etik ve hukuki bir varlık olarak kabul edildiğinde etik tartışmaların daha da arttığı görülmektedir. Bu durumun sebebi ise yapay zekâlı robotların öğrenir hale gelerek, bilinçli olarak yaptığı hareketlerden de sorumlu tutulması; yani hukuk ve etik olarak insan gibi özne kabul edilmesi sonucuna gidilmesidir.

Yapay zekânın etik gerçekliğine dair “makinelere yaptığı hatalarda etik sorumluluk makinede mi yoksa insanda mı olacak?” sorudan çıkan sonuca göre; sorumluluk bir yapay zekâyâ yüklenirse insanlar yapay zekâyâ istediği her şeyi yaptırmada kullanacağından insan kendi etik sorumluluğunu üstlenmeyip aynı zamanda yükümlülüklerin de ortadan kalkmasına neden olacaktır. Bu soru aynı zamanda yapay zekânın bu şekilde inşa edilmesinin etik olup olmadığı şeklinde başka bir sorunu da oluşturmaktadır. İnsan kendisinin neden olduğu durumların sorumluluğunu üstlenmeyip yapay zekâyâ yüklemesi de başlı başına etik dışı bir eyleme neden olacaktır. Tüm buradan çıkan sonuca göre yapay zekânın gelecekte problem oluşturmasından endişe duyulmasına karşı aslında insanın insanı ezmesi için eşi görülmemiş bir araç olarak kullanma riski daha gerçekçi olmaktadır. Çünkü yapay zekâyı yaratan ve sistemini kuran bir insan olduğu için onu hangi yönde programlayacağı da yine insana ait olacaktır. Bundan dolayı yapay zekânın etik bir unsur olarak değerlendirilmesi ve evrensel etik kurallarının oluşturulmasını zorunlu kılmaktadır.

Etik bir yapay zekânın üretiminin mümkün olması durumunda yapay zekâyâ kaza eseri verilip ikinci dereceden nesnelere olarak görülmesi ve onlara acı verilmesi ya da gereksiz yere ölümlü olarak yaratılması etiğe aykırı bir başka sonucu oluşturmaktadır. Yapay zekânın etik inşasının yapılmasının kendi başına etik olmaması aynı zamanda iki seçenek arasında

kalan ve seçim yapma özelliğine sahip yapay zekânın inşa edilmesi insanın kendi etik sorumluluğunun bir ihlalini de ortaya çıkaracaktır. Buradan hareketle etik bir yapay zekânın tasarlanmasında öncelik olarak etik robotu inşa etme ve bundan kaçınma seçeneklerinden hangisinin daha etik olacağına karar verilmesi gerekmektedir. Bu durumda yapay zekânın etik bir özne gibi inşasının etik olarak uygun olması durumunda çalışmaların yapılabilirliği üzerinde durulmaktadır. Yapay zekânın amacının insanlara ve diğer varlıklara bilmeden de olsa zarar vermelerini engelleyebilecek yetiye sahip olması şeklinde gerekçelendirmek mümkündür. Yapay zekânın etik bir yapıya sahip olmasının gerekçeleri ve inşası da etik olacağı sonucuna varılsa da etik bir varlığın inşasında bunun nasıl sağlanacağı hala araştırılan ve üzerine tartışılan bir konudur.

Yapay zekânın gelecekte dünyaya yayılarak insanın ölümsüzlüğü bulacağına ve yaşamın mükemmel yapıya ulaşacağına dair söylemler aynı zamanda bir düzensizliğe neden olacaktır. Bu düşünce özellikle antropolitik ve kozmik soruna bağlı olarak da etik, teolojik, metafizik, sosyal, hukuki ve kültürel sorunları da art arda getirerek insanın yaşamı ve dünyadaki düzenin tehlikeli bir boyut almasına neden olabilecek bir hareketliliktedir. Aynı zamanda yenedünya algısıyla süper zekâların çoğalması, insanın yaşamındaki tüm olumsuzlukların giderilmesi, yaşlanmanın durdurulup ölümsüzlüğün keşfedilmesi Tanrı inancının yok olması ile birlikte insanın tanrılaşmasına neden olması kaçınılmaz bir gerçektir. Bu dünya tasarısı şimdinin dünyasından farklı olarak mekanik, kimyasal ve teknolojik uygulamalarla dönüşmüş hayat ve insanın ne durumda olacağı belirsizdir. Bu belirsizlikler etrafında insanın doğru bildiklerinin sarsılması ve değişmesinin yanında homosibernetikler, otonomlar ve katil savaş robotlarının hâkim olacağı bir dünya ile de karşı karşıya kalınabilir. Bu durumun hem dünya hem insan üzerinde etkili olmaya devam etmesi sosyal, siyasi, hukuki, kültürel ve ahlaki sorunların oluşmasına da neden olacaktır. İleri teknolojinin problem oluşturacak niteliklere gelmemesi için kontrollü yapay zekâ gelişiminin etik ilkeler doğrultusunda düzenlenmesi hayati bir önem taşımaktadır. Sonuç olarak yapay zekânın etik bir unsur olarak değerlendirilmesini ve evrensel etik kurallarını zorunlu tutacak ilkeler oluşturulması gerektiği savunulmaktadır. Bu savunulan görüşlerden yola çıkarak oluşturulan etik gerçekliğe dair düşünceler göz önünde bulundurularak, dünyanın insanlar ve canlılar için daha yaşanılabilir bir yer olmasını sağlaması açısından birer hareketlilik olması temenni edilmektedir.

Kaynakça

Akşit, Onur O., “Sinemada Özne Olarak Robotlar: Ben Robot Örneği”, *Yeni Düşünceler*, (2017), ss. 1-9.

Asimov, Isaac, *Üç Robot Yasası*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1996.

Aydın, Ali O., *Yapay Zekâ: Bütünleşik Biliş Doğru*, İstanbul Gelişim Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2013.

Cevizci, Ahmet, *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yayınları, İstanbul 1999.

Cevizci, Ahmet, *Felsefeye Giriş*, Say Yayıncılık, İstanbul 2015.

Çelik, Ezgi E., “İnsan ve Sonrası”, *Felsefi Düşün Akademik Felsefe Dergisi*, (2017), ss. 1-15.

Dağ, Ahmet, *Transhümanizm: İnsanın ve Dünyanın Dönüşümü*, Elis Yayınları, Ankara 2018.

Demir, Aysel, “Ölümsüzlük ve Yapay Zekâ Bağlamında Trans-hümanizm”, *Online Academic Journal of Information Technology*, (2018), ss. 95-103.

Doğan, Mehtap, “Biyolojik Doğalcılık Ekseninde John Searl ve Zihin-Beden Problemi”, *MetaZihin*, 1 (2), (2018), ss. 69-82.

Doğan, Mehtap, “Yapay Zekâ ve Savaş”, *Savaş ve Barış Bildiri Kitabı*, Sentez Yayıncılık, Bursa 2018.

Doğan, Mehtap, “Zihne ‘Zihinsel Özne’ İle Bakmanın İmkânı Üzerine”, *asobid*, 1 (2), 2017, ss. 35-53.

Ersoy, Çağlar, *Robotlar, Yapay Zekâ ve Hukuk*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018.

Kaku, Michio, *Geleceğin Fiziği*, çev. H. Yasemin, ODTÜ Yayıncılık, Ankara 2018.

Köse, Utku, “Yapay Zekâ ve Gelecek: Endişelenmeli miyiz?”, *Bilim ve Ütopya*, (2018), ss. 39-44.

Kutlusoy, Zekiye, “Bilişsel Bilim”, *Felsefe Ansiklopedisi*, Cilt: 2, ed. Ahmet Cevizci, Etik Yayınları, İstanbul 2004.

Ray, Kurzweil, *İnsalık 2.0.*, çev. M. Şengel, Alfa Yayıncılık, İstanbul 2016.

Say, Cem, *50 Soruda Yapay Zekâ*, Bilim ve Gelecek Kitaplığı, İstanbul 2018.

Taslaman, Caner, *Modern Bilim Felsefe ve Tanrı*, İstanbul Yayınevi, İstanbul 2008.

Veruggio, Gianmarco, “The Birth of Roboethics”, *Workshop on Robo-Ethics*, (2005), ss. 1-4

Yüksel, Armağan. E., “Robot Hukuku”, *TAAD*, (2017), ss. 85-112.